

УДК 338.5 : 664

ВПЛИВ ДИСПАРИТЕТУ ЦІН НА ФОРМУВАННЯ СИРОВИННОЇ БАЗИ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.

INFLUENCE OF DISPARITY ON PRICES OF FOOD INDUSTRY'S RAW
MATERIALS.

Ємцева Г.Ф.

Galyna Iemtseva

Старший викладач Національного університету харчових технологій

Анотація. Посилення диспаритету цін між продукцією агропромислового комплексу і продукцією переробних галузей впливає на забезпечення продовольчої безпеки України. Диспаритет цін виникає внаслідок випереджаючого зростання цін на продукцію, яка використовується в аграрному секторі, та на продукцію, вироблену з сільськогосподарської сировини.

Annotation. Disparity amplification of prices of agricultural production and alterations branch's production influences on food security of Ukraine. The disparity appears as a consequence of price raise on production used in agriculture and on production produced of raw materials.

Ключові слова: Диспаритет цін, ціна, ціноутворення, попит, пропозиція.

Key words: disparity of prices, price, formulation of prices, demand, proposition.

Вступ. Сучасна економічна політика направлена на поліпшення процесу ціноутворення. Більшість цін в економіці формується вільно, але в той же час в них враховується і висока ступінь монополізму, що притаманна нинішньому періоду. Оскільки ціна є однією з ключових категорій ринкової

економіки, від її змін у значній мірі залежить розвиток не тільки окремих підприємств, а й цілих галузей народного господарства.

Постановка завдання. Ефективне виробництво і переробка сільгосппродукції значною мірою залежить від збалансованого розвитку всіх галузей економіки, забезпечення раціонального співвідношення між цінами і доходами партнерів. Важкий фінансовий стан аграрного сектора значною мірою зумовлений порушенням паритету цін і тривалим нееквівалентним обміном між сільським господарством та іншими галузями економіки [1—5]. Підвищення ефективності, покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, забезпечення продовольчої безпеки України нерозривно пов'язані із можливостями рівноцінного і еквівалентного обміну між окремими галузями народного господарства.

Причини та проблеми виникнення, оцінка наслідків диспаритету цін перебувають у центрі постійної уваги вітчизняних економістів [4—7]. Проте до цих пір не створено дієвого економічного механізму, який допоміг би подолати подальше поглиблення диспаритету цін та забезпечити підвищення ефективності функціонування сільського господарства в умовах, що виникли на протязі останніх п'ятнадцяти років.

З точки зору теорії, зміна співвідношення цін на окремі види продукції є закономірним явищем для ринкової економіки. Виходячи зі змін співвідношення попиту та пропозиції на різні товари, вона має стимулювати розвиток одних галузей та уповільнювати розвиток інших. Поглиблення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію спонукає аграрників до скорочення або повної відмови від виробництва збиткової продукції.

Результати. Посилення диспаритету цін суперечать розвитку ринкової економіки в Україні та забезпеченню її продовольчої безпеки, оскільки реальні обсяги споживання основних продуктів харчування більшою частиною населення України значно нижчі не тільки від оптимальних науково обґрунтованих норм, а й від мінімальних норм споживання. Крім того,

посилення диспаритету цін виникає внаслідок випереджаючого зростання цін на продукцію, яка споживається в аграрному секторі економіки, та на продовольчі товари, вироблені із сільськогосподарської сировини. На фоні короткотермінових вигод, які отримують галузі, що забезпечують аграрний сектор та переробляють його продукцію у стратегічному плані вони також істотно страждають від порушення паритету цін. Якщо виробництво валової продукції сільського господарства скоротилося у 2002 р. у порівнянні з 1990 р. на 40,5 %, у т.ч. продукції рослинництва — на 29,0 %. продукції тваринництва — на 52,3 % [1]. то закупівля різних видів сільськогосподарської техніки за цей же період скоротилася у 5—10 разів, внесення і закупівля мінеральних добрив — у 15 разів, використання засобів захисту рослин — більш ніж у 10 разів, хімічні меліорації ґрунтів (відповідно і закупівля необхідних хімічних препаратів) — більш ніж у 30 разів. Значні зміни відбулися і в обсягах виробництва продукції галузей, що займаються переробкою сільгосппродукції (табл. 1). По всіх основних видах продовольчих товарів в Україні скорочення обсягу виробництва було більш істотним, ніж скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Таблиця 1

Виробництво основних продовольчих товарів в Україні, тис.т

№ п/п	Продовольчі товари	1990 р	2002 р	% до 1990 р
1	М'ясо	2763	457	16,5
2	Ковбасні вироби	900	209	23,2
3	Продукція з незбираного молока	6432	1178	18,3
4	Цукор - пісок	6791	1621	23,9
5	Борошно	7671	2960	38,6
6	Хліб і хлібобулочні вироби	6701	2356	35,2
7	Крупи	962	295	30,7

Посилення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію вимагає втручання державного регулювання виробництва сільськогосподарської продукції і продовольства.

В перші роки незалежності України держава послабила вплив на аграрному ринку. Державне цінове регулювання спрямоване, в першу чергу, на обмеження коливань цін. Дійсно, динаміка цін на основні види сільськогосподарської продукції виявляє певну закономірність до коливань, які мають тенденцію до зростання. Але незважаючи на те, що обмеження коливання цін на аграрному ринку певною мірою сприяє його стабілізації, не можна стверджувати, що ці заходи автоматично ведуть і до вирішення проблеми диспаритету цін.

«Наростання диспаритету цін, що почалось у 1991 році, було зупинено лише у 1995-му, коли співвідношення індексу цін на сільськогосподарську продукцію становило 9 % до рівня 1990 року. У подальшому це співвідношення коливалося у межах 17-19 %» [3, с. 9]. Це підтверджується даними табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка співвідношення індексів цін на сільгосппродукцію та продукцію промисловості

Роки														
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1,0	1,04	0,45	0,32	0,25	0,19	0,18	0,17	0,17	0,17	0,19	0,19	0,17	0,18	0,18

Причини диспаритету цін значною мірою криються у відсутності ефективної цінової політики. Динаміка цін у аграрному секторі складається стихійно і характеризується великим коливанням за роками і місяцями в межах одного року. Прикладом цього може виступати кон'юнктура цін на зерно.

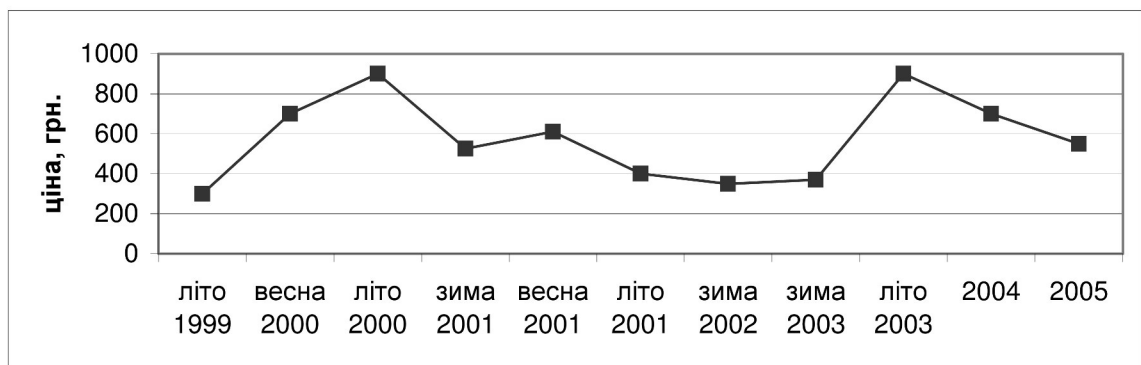

Рис.1. Кон'юнктура цін на зерно, грн за тону

У серпні 1999 року ціна однієї тони зерна становила 300-350 грн, навесні 2000 р. – 600-700 грн, у червні 2000 р – 900- 920 грн, у січні 2001 р – 525 грн, навесні 2001 р – 600-610 грн, у серпні 2001 р. – 400-410 грн, з січня 2002 по січень 2003 р - 350-370 грн, навесні і влітку 2003 р. – 900 грн, у 2004 р – 700 грн, у 2005 році – 500-550 грн.

У 2003 році різке підвищення цін на зерно (як і у 2000 р) було зумовлене зменшенням збору зерна внаслідок природних явищ та серйозними прорахунками у державній політиці. В той же час на ринку склалася небезпечна цінова ситуація, коли за рік ціни на пшеницю зросли у 2,4 рази (з 500 до 1200 грн за тону), ціни на борошно 1-го гатунку зросли у 1, 7 рази (з 1011 до 1680 грн за тону), а ціни на хліб з борошна першого гатунку підвищилися лише на 20% (з 1400 до 1710 грн за тону). Це призвело до погіршення фінансового стану відповідних галузей економіки.

Диспаритет цін зменшує доходи сільгоспвиробників і виступає довготерміновою проблемою, яка має відношення до відставання цін та доходів аграрного сектору від зміни цін і доходів в цілому по економіці країни.

Висновки. Проведений аналіз умов формування диспаритету цін в Україні дозволяє зробити наступні висновки:

- найбільш істотне посилення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію відбувалося на фоні гіперінфляції;

- в умовах інфляції посилення диспаритету цін може супроводжуватися навіть короточасним підвищенням номінального рівня рентабельності виробництва в галузі й окремих видів сільськогосподарської продукції;

- встановлення заставних або мінімальних закупівельних цін не враховує тривалості періоду обороту капіталу у сільському господарстві та використання землі як основного засобу виробництва;

- в межах досліджуваного періоду індекс зростання цін на сільськогосподарську продукцію лише у 1994—1996 та 1999—2000 рр. був вищим за індекс споживчих цін в Україні, а індекс цін промислової продукції, яка споживається у сільському господарстві, зростав ще більш стрімко. Отже, обмеження зростання цін на сільськогосподарську продукцію в ці роки на рівні індексу споживчих цін призвело б до ще більшого посилення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;

- встановлення мінімальних і максимальних цін на сільськогосподарську продукцію буде сприяти зменшенню коливань ринкових цін на аграрному ринку. Разом з тим, вони не гарантують постійну підтримку паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію. Вирішенням цієї проблеми може виступати законодавчо передбачена можливість коригування цін в залежності від зміни реального паритету цін, а не внаслідок істотного коливання біржових цін на сільськогосподарську продукцію.

Література.

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформ.-аналіт.зб. / За ред.. П.Т.Саблука та ін. – Вип.6.- К.: ІАЕ УААН, 2003. – 764 с.
2. Еквівалентність економічних відносин і ціновий паритет в АПК / О.М.Шпичак, П.Т.Саблук та ін. // Фінансовий і ціновий механізм АПК і умовах переходу до ринку. – К. 1993.- розд.10, гл. 10.6. – с 200-216
3. Ціни, витрати, прибутки агро виробництва та інфраструктури продовольчих ринків / За ред.. О.М.Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000 .- 585 с

4. Валентинов В.Л. Регулювання міжгалузевих відносин в системі аграрної політики. – К.: ІАЕ, 2003.- 332 с.
5. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку // Економіка АПК. – 2004.-№3. – с. 4-14.
6. Пасхавер Б. Цінова ситуація та цінова політика в агросфері // Економіка України. – 2001. - №1.- с.59-67
7. Саблук П.Т., Малік М.Й., Валентинов В.Л. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
8. Тормоса Ю.Г. Ціни та цінова політика: Навч.посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 122 с.
9. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Держкомстат України; За ред. О.Г.Осауленка. – К.: Консультант, 2005. – 662 с.